

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КАПІТАЛ У СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ: ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті окреслено основні положення теоретичної моделі дослідження соціально-психологічного капіталу в політичній картині світу студентства, базовими поняттями якої є соціалізувальний дискурс, соціальний і соціально-психологічний капітал, та представлено результати психосемантичного етапу емпіричного дослідження. Виявлені смислові та диспозиційні тенденції вказують на детермінованість уявлень респондентів смислом громадянської суб'єктності, невизначеність репрезентації щодо громадянської ідентифікації та сутності громадської залученості, репрезентацію вузького радіусу інституціональної та міжособистісної довіри.

Ключові слова: політична картина світу, соціалізувальний дискурс, соціально-психологічний капітал, соціальний капітал, громадянська суб'єктність.

Постановка проблеми. Політична картина світу як динамічна система образів та уявлень про суспільство, політику, владу є унікальним відображенням у свідомості людини її власного соціально-політичного досвіду, досвіду групи, до якої вона належить, та суспільства в цілому. Суб'єктивний образ оточуючої реальності відображає також уявлення суб'єкта про власне місце в ній і, відповідно, впливає на його вчинки та поведінку, виступаючи умовою послідовності та цілеспрямованості її соціальної та політичної активності. Дослідження політичної картини світу має як науково-теоретичне, так і прикладне значення. У процесі теоретичного аналізу

політичної картини світу відбувається концептуалізація когнітивних та емоційних засад політичної активності суб'єкта, а емпіричні дослідження суб'єктивного відображення політики створюють можливість прогнозувати політичні дії громадян і молоді зокрема [1]. Існує думка, що для того щоб зрозуміти секрети впливу влади на свідомість громадян, важливіше досліджувати навіть не владу як таку, а ті образи, що заповнюють свідомість людей [2]. Сучасна суспільно-політична ситуація в країні не залишає сумнівів щодо актуальності таких досліджень.

Зважаючи на інтерсуб'єктивність та символічність політичної картини світу [3], важливим чинником її структурування як і ресурсом розвитку можна вважати соціально-психологічний капітал. Соціально-психологічний капітал – це поняття, що системно описує феномен соціальної взаємодії і розглядається як її психологічний ресурс та основа формування соціального капіталу. Воно об'єднує соціально-психологічні і ставленнєві характеристики особистості, такі як довіра, толерантність, соціальна ідентичність, готовність дотримуватися соціальних норм, які сприяють груповій інтеграції та згуртованості, підвищенню благополуччя індивідів, груп і соціуму в цілому [4]. Створюючи умови та середовище для реалізації сприятливих для розвитку моделей соціальної поведінки, соціально-психологічний капітал впливає на політичні уявлення членів суспільства та їх політичну поведінку, ефективність якої вимірюється благополуччям не тільки окремих громадян або їх груп, а й усього суспільства.

Метою статті є окреслити основні теоретичні положення підходу до дослідження репрезентації соціально-психологічного капіталу в структурі політичної картини світу студентської молоді; представити

семантичну модель соціально-психологічного капіталу у репрезентаціях студентства, побудовану за результатами психосемантичного дослідження; позначити деякі регіональні особливості уявлень молоді, виявлені на основі порівняльного аналізу даних; та обговорити отримані результати.

Політична картина світу, що є ключовим поняттям теоретичної моделі емпіричного дослідження репрезентацій молоддю соціально-психологічного капіталу, розглядається як індивідуальне та групове утворення, яке є результатом спільної діяльності багатьох поколінь і віддзеркалює колективні репрезентації про норми і правила політичної поведінки, способи ментальної реконструкції політичних взаємовідносин, спільні смисли та символи, що дозволяють інтерпретувати очікування інших людей і вибудовувати власні у відповідності зі своїми інтересами і цілями. Вона стосується системи образів та уявлень про владу, політичну систему, її структуру, політичних акторів, механізми політичного впливу, способи прийняття політичних рішень, норми і правила політичної взаємодії та політичної участі, образу «Я» в політиці.

Картина світу і політичного світу зокрема є відображенням як загально культурної та загально національної системи орієнтацій, на безумовності існування яких наголошує Е. Фромм [5], так і специфічних (регіональних, ідеологічних, соціально-рольових тощо) уявлень про політичний світ. Суспільство вибудовує певну культурну суперструктуру – загальнонаціональну картину світу – ядро, в якому відображені національні орієнтири: цінності, символи, архетипи. Наявність такого ядра уможливорює взаєморозуміння різних груп суспільства, в яких відбувається селекція та інтерпретація інформації, що надходить [1].

У цьому контексті актуалізується питання вивчення потенціалу та особливостей впливу на структурування політичної картини світу студентської молоді різнорідних, різновекторних та багатозначних смислових конструктів, що виробляються такими суб'єктами політичної соціалізації, як ЗМІ, влада, освіта, громадські організації, релігійні громади, і сама молодь зокрема. Вербальною репрезентацією соціалізувальних впливів та їх взаємодії є дискурс, який, як наголошує І. В. Жадан, не лише репрезентує образи, уявлення та смисли учасників взаємодії, а й задає межі реальності і як динамічна форма соціальної практики конструює соціум, людину та ідентичність. В рамках існуючого дискурсу в процесі соціалізації молодь вибудовує власний текст, основними механізмами конструювання якого є селекція, інтерпретація, концептуалізація смислів і значень [6].

Таким чином, саме соціалізувальний дискурс виступає об'єктом дослідження репрезентацій соціально-психологічного капіталу в структурі політичної картини світу студентської молоді. Політична картина світу як суб'єктивне відображення людиною політики і власного образу в ній конструюється молоддю в межах дискурсу, що продукується суб'єктами політичної соціалізації та віддзеркалює взаємодію їх соціалізувальних впливів. Таким є пропонований загальний підхід до дослідження особливостей структурування політичної картини світу молоді.

Безпосереднім предметом емпіричного дослідження є соціально-психологічний капітал та його репрезентації у структурі політичної картини світу. Отже, зупинимося на визначенні поняття і окреслимо його смислові параметри та індикатори, які покладено в основу побудови та аналізу даних дослідження.

Конструкт *«соціально-психологічний капітал»* був запропонований О. Н. Татарком як родовий поняття *«соціальний капітал»*, а саме його психологічна основа в контексті досліджень соціально-психологічних проблем соціальної інтеграції в полікультурному суспільстві та соціально-психологічних детермінант ефективної економічної поведінки. Дослідник визначає соціально-психологічний капітал як систему ставлень особистості, які підтримують та регулюють інтерсуб'єктну взаємодію, групову інтеграцію та згуртованість. При агрегації такі соціально-психологічні характеристики особистості складають соціальний капітал групи. *«Соціально-психологічний капітал – це ресурс позитивного психологічного ставлення особистості до групи та найближчого оточення, що виражається у довірі, толерантності, вираженій груповій ідентичності та готовності особистості до дотримання групових норм»* [4, 22].

Структуру соціально-психологічного капіталу О. Н. Татарко пропонує визначати з огляду на структуру соціального капіталу і, відповідно, виділяє такі його складові (показники): громадянська ідентичність (позитивність, вираженість), прийняття культурної багатоманітності (етнічна толерантність) та довіра (міжособистісна, соціальна та інституціональна) [4].

Незалежно від наукових розробок О. Н. Татарка щодо соціально-психологічного капіталу ми здійснювали власні спроби операціоналізувати поняття *«соціальний капітал»* як предмет соціально-психологічного дослідження з метою вивчення особливостей репрезентацій соціальної взаємодії і розробки інструментарію емпіричного дослідження. Наші підходи до інтерпретації та структурування соціального капіталу як соціально-психологічного конструкту вироблялися на основі аналізу

концепції соціального капіталу П. Бурдьє, Р. Патнама, Ф. Фукуями, Дж. Кольмана, Дж. Нагапіт та С. Гошала та інших науковців і відповідають, на нашу думку, основними положеннями концепції соціально-психологічного капіталу О. Н. Татарка, що дає нам право у подальшому використовувати термін «соціально-психологічний капітал» у презентації теоретичної моделі дослідження репрезентацій студентства та обговоренні його результатів.

Отже, ми визначаємо соціально-психологічний капітал як систему колективних і індивідуальних уявлень та диспозицій, спрямованих на створення, підтримку та розвиток соціальної взаємодії. Відповідно до завдань дослідження визначаємо *сміслові параметри* соціально-психологічного капіталу, які об'єднані у три групи: *стосункові* (довіра, взаємність, розуміння і прийняття норм та цілей співпраці, визнання зобов'язань, партнерства та відповідальності); *когнітивні* (спільні змісти та смисли, які вироблені та використовуються індивідами або групами в інтергруповій або інтрагруповій взаємодії); та *поведінкові* (настанови та готовність суб'єкта створювати зв'язки з іншими в межах певної соціальної структури).

Основними показниками соціально-психологічного капіталу визначено міжособистісну довіру, довіру до соціальних та політичних інститутів, ідентичність та ідентифікацію, взаємність зобов'язань та очікувань, визнання «правил гри», прийняття та забезпечення легітимності суспільних норм і санкцій, включеність до мережі соціальних контактів та соціальної підтримки, громадянську взаємодію та відповідальність (у сфері політичних інтересів, у вирішенні проблем громади будь-якого рівня), громадянську залученість: формальну (участь у громадських, релігійних, професійних організаціях тощо) і неформальну (волонтерська, добродійна діяльність).

Програма емпіричного дослідження репрезентацій студентської молоді щодо соціально-психологічного капіталу передбачала три етапи: 1) виявлення смислових компонентів політичного дискурсу, в координатах яких формуються репрезентації молоді про соціальну взаємодію (контент-аналіз); 2) визначення основних координат семантичного простору, що структурують уявлення молоді про базові ставлення та цінності соціальної взаємодії (психосемантичне опитування); 3) поглиблене вивчення смислів, які структурують репрезентації студентством соціально-психологічного капіталу (проективні методики). У даній статті, як уже зазначалося вище, висвітлюються і обговорюються результати другого, психосемантичного етапу дослідження. Це – семантична модель соціально-психологічного капіталу у репрезентаціях студентства та деякі регіональні особливості уявлень молоді, виявлені на основі порівняльного аналізу даних.

У якості інструментарію для проведення психосемантичного дослідження було використано бланк-опитувальник, судження до якого добирались за темами, які віддзеркалюють основні смислові вектори політичного дискурсу щодо соціальної взаємодії. Це – *довіра міжособистісна та інституціональна; правила гри, норми і санкції; і громадянська залученість*.

У психосемантичному опитуванні взяло участь 482 респонденти з різних регіонів країни. Центральний регіон представлений 105 студентами ВНЗ Києва та 85 студентами ВНЗ Вінниці, південний – 97 студентами Херсонських ВНЗ, східний – 105 студентами Донецьких ВНЗ і західний – 89 студентами ВНЗ Івано-Франківська. Дані, отримані у ході опитування, було опрацьовано з використанням методів математичної статистики. Координати семантичного простору репрезентацій респондентів визначалися за результатами факторного

аналізу даних на основі шестифакторної моделі, побудованої із застосуванням центроїдного методу. За результатами дослідження була визначена факторна структура репрезентацій соціально-психологічного капіталу студентством в цілому по країні, а також окремо у кожному з регіонів з метою виявлення регіональних культурно-специфічних особливостей уявлень молоді (якщо такі існують).

Факторна модель репрезентацій студентством соціально-психологічного капіталу (сумарна дисперсія 67,10 %), побудована в результаті обробки повного масиву даних психосемантичного опитування студентства різних регіонів України, виглядає наступним чином: F_1 – «громадянська активність і відповідальність» (внесок у сумарну дисперсію 18,28 %); F_2 – «громадянська та соціальна ідентифікація» (внесок у сумарну дисперсію 13,70 %); F_3 – «довіра та взаємність» (внесок у сумарну дисперсію 9,95%); F_4 – «ставлення до норм та правил» (внесок у сумарну дисперсію 9,08 %); F_5 – «потреба у соціальному захисті» (внесок у сумарну дисперсію 8,19 %); F_6 – «індивідуальна свобода або свобода вибору» (внесок у сумарну дисперсію 7,90 %).

Факторизація даних дослідження свідчить про те, що репрезентації соціально-психологічного капіталу студентством детерміновані, насамперед, смислами, пов'язаними з громадянською суб'єктністю, які представлені першими двома факторами «громадянська відповідальність та активність» і «громадянська та соціальна ідентифікація». Перший фактор вказує на усвідомлення молоддю важливості активного залучення до суспільно-політичних процесів і налаштованість на участь. Структура ж другого дозволяє виявити якісні особливості такої участі. Більшість учасників опитування відчують труднощі у ідентифікації себе з владою та інститутами

держави, громадянами якої вони є. Респонденти, видається, налаштовані бути в опозиції до державної влади і не готові співпрацювати з нею. Так, за результатами аналізу одномірного розподілу даних лише третя опитуваних погодилася із твердженням «лише неосвічені та залякані люди можуть виявляти лояльність і довіру до влади та її установ», третя сказала «так» і остання третя не змогла зробити свій вибір. Водночас, коли йдеться про бажаний стан речей, більшість респондентів вважають, що у громадян можуть бути спільні інтереси з владою, і тільки 9% впевнені, що таких не може бути.

Значення третього фактору акцентує смисли довіри та взаємності в структурі семантичного простору репрезентацій учасників дослідження. На відміну від попереднього, в якому також представлено значення довіри інституційної, тут йдеться про довіру міжособистісну. Щоб скласти уявлення про її рівень, проаналізуємо результати одномірного розподілу даних. Із судженням «серед моїх знайомих завжди є люди, на яких я можу розраховувати в разі потреби» погодилось 88% респондентів і лише 2% відповіли «ні». Майже половина досліджуваних відреагували «так» на судження «ми живемо в той час, коли нікому, окрім своєї сім'ї, не варто довіряти» і тільки третя не погодилася з ним. Щодо судження «людина має завжди бути насторожі, щоб не було охочих скористатися її благодунністю», то більшість студентів підтримали його. 38 % респондентів позитивно поставилися до твердження «я не можу поступитися своїми інтересами заради інтересів інших, бо не впевнений, що можу розраховувати на взаємність», 27 % відповіли «ні», а інші не змогли зробити вибір.

Наведені дані свідчать про доволі вузький радіус довіри та очікуваної взаємності, які структурують уявлення студентства про їх взаємодію з іншими. Для більшості

респондентів такий радіус обмежується сім'єю та найближчим оточенням – ймовірно, коханим(-ною); людьми, яких вони люблять; друзями; богом. На користь висновку про вузький радіус довіри, репрезентований дослідженими, говорить і аналіз структури фактору, який актуалізує значення «потреба у соціальному захисті». Більшість опитуваних (64 %) зазначили, що можуть розраховувати на такий захист від групи, цінності та ідеали якої вони поділяють. А що стосується держави, то лише третя студентства вважає, що громадяни можуть розраховувати на підтримку влади у вирішенні своїх проблем, і майже половина негативно відреагувала на це твердження.

Смисли, пов'язані з соціальними нормами та санкціями, представлені в моделі репрезентацій учасників дослідження факторами «ставлення до норм та правил» і «індивідуальна свобода». Зважаючи на смислову структуру даних факторів та оцінку респондентами змісту суджень, які ввійшли до їх складу, можна зробити припущення, що більшість опитуваних визнають «толерантне» ставлення суспільства до порушення як соціальних, так і правових норм. Так, наприклад, 67 % респондентів погодилися з судженням «ми всі потураємо корупції, бо готові давати хабарі, аби не витратити час і зусилля на вирішення питань законним шляхом». Ймовірно також, що студенти поділяють відповідальність за такий стан речей зі своїми співгромадянами. У той самий час 75 % респондентів вважають, що «оточуючі не мають права здійснювати моральний тиск на людину, щоб змусити її підкоритися встановленим суспільством «правилам гри» і 9 % не погоджуються з цим судженням. Досліджувані високо оцінюють індивідуальну свободу і вважають (69 % опитуваних), що «свобода особистості і вільний вибір своїх

цілей зовсім не суперечать дотриманню суспільних норм і правил».

Для виявлення регіональних особливостей структурування уявлень студентської молоді щодо соціально-психологічного капіталу було факторизовано дані опитування респондентів в кожному з регіонів та окремо м. Києві.

У даній статті представимо результати порівняльного аналізу даних дослідження у центральному та південному регіонах та м. Києві. Побудовані за результатами обробки регіональних масивів даних факторні моделі семантичного простору репрезентацій студентства представлені в таблиці.

Таблиця 1

Факторні моделі репрезентації соціально-психологічного капіталу в політичній картині світу студентства центрального та південного регіонів і м. Києва

	Київ (сумарна дисперсія 59.33%)	Центр (сумарна дисперсія 62.19%)	Південь (сумарна дисперсія 67.93%)
F¹	Громадянська активність (внесок у сумарну дисперсію 22.03 %)	Відповідальність за дотримання суспільних норм (внесок у сумарну дисперсію 19.62%)	Громадянська свідомість (внесок у сумарну дисперсію 18.20%)
F²	Готовність до взаємодії (внесок у сумарну дисперсію 10.49 %)	Довіра та взаємодія (внесок у сумарну дисперсію 11.52 %)	Відповідальність громадян і влади (внесок у сумарну дисперсію 15.70%)
F³	Ставлення до норм та правил (внесок у сумарну дисперсію 8.92 %)	Соціальна ідентифікація (внесок у сумарну дисперсію 11.06%)	Довіра та взаємність (внесок у сумарну дисперсію 12.64%)
F⁴	Громадянська ідентифікація (внесок у сумарну дисперсію 7.76 %)	Громадянська відповідальність (внесок у сумарну дисперсію 9.28 %)	Громадянське залучення (внесок у сумарну дисперсію 11.50%)

F₅	Соціальна та політична відповідальність (внесок у сумарну дисперсію 5.18 %)	Влада та політична залученість (внесок у сумарну дисперсію 5.62 %)	Ставлення до норм та правил (внесок у сумарну дисперсію 5.10%)
F₆	Радіус довіри (внесок у сумарну дисперсію 4.95 %)	Громадянська активність і свобода вибору (внесок у сумарну дисперсію 5.09 %)	Інституційна довіра (внесок у сумарну дисперсію 4.79%)

Як видно з таблиці, в усіх трьох факторних моделях найвагомим є значення громадянської суб'єктності, представлене першими за ієрархією факторами. Однак, якщо у київських студентів воно детерміновано активністю та готовністю до взаємодії, то на півдні і в центрі – свідомістю і відповідальністю, зокрема за дотримання суспільних норм і правил. Влада в уявленнях опитуваних не є дієздатною, отже дотримання соціальних норм є відповідальністю самих громадян. Щодо санкціонування, то переважна більшість респондентів кожного з трьох регіонів (Київ – 67 %, центр – 77 %, південь – 80%), вважає, що інші громадяни не мають права здійснювати тиск на людину, щоб змусити її дотримуватись встановлених норм. Однак свідомий громадянин, який їх завжди дотримується, має право зробити зауваження порушнику. Сенси довіри та взаємності здається є більш актуалізованими в репрезентаціях студентства центру та півдня країни (другий та третій фактор відповідно), при чому в центрі – головним чином в контексті довіри міжособистісної та довіри до соціальних об'єднань (другий та третій фактори), а на півдні – міжособистісної довіри та довіри до держави (другий, третій та шостий фактори).

Поглибити уявлення про особливості структурування репрезентацій студентства досліджуваних регіонів дають змогу наведені нижче дані про виявлені

достовірні відмінності за кожною з тем, які були визначені як такі, що віддзеркалюють основні смислові вектори політичного дискурсу щодо соціальної взаємодії.

Довіра міжособистісна та інституціональна:

- респондентів, які вважають, що не можуть поступитися своїми інтересами заради інтересів інших, бо не впевнені, що можуть розраховувати на взаємність, достовірно більше в центрі, ніж на півдні ($P \leq 0,01$);
- студенти південного регіону в більшій мірі, ніж київські впевнені у тому, що серед їхніх знайомих завжди є люди, на яких вони можуть розраховувати в разі потреби ($P \leq 0,05$);
- на півдні достовірно більше опитуваних, ніж у столиці вважають, що лише неосвічені та залякані люди можуть виявляти лояльність та довіру до влади та її установ ($P \leq 0,05$);
- водночас респонденти південного регіону частіше, ніж київські погоджуються з тим, що ми не зможемо почуватись захищеними і жити якісно, доки не будемо довіряти державі ($P \leq 0,01$);
- на півдні достовірно більше респондентів, ніж у столиці визнають, що цікавляться думкою людей, які їх оточують ($P \leq 0,001$).

Отже, міжособистісна довіра та взаємність є вагомішими чинниками структурування політичної картини світу студентства півдня країни, ніж центру та столиці. Водночас респонденти південного регіону в більшій мірі демонструють недовіру до держави на тлі значно більш виражених, ніж у столиці патерналістських ставлень.

Правила гри, норми і санкції:

- у центрі достовірно меншою, ніж у Києві є кількість опитуваних, впевнених у тому, що постійні розмови про недолугість нашого законодавства призводять до

того, що люди стають терпимими до порушення законів і правопорушників ($P \leq 0,05$);

- студенти центру та півдня частіше, ніж столичні підтверджують те, що завжди сплачують за проїзд у громадському транспорті незалежно від того, існує контроль, чи ні. ($P \leq 0,001$);
- у південному регіоні достовірно більша частка опитуваних, ніж у столиці вважає, що оточуючі не мають права здійснювати моральний тиск на людину, щоб змусити її підкоритися встановленим суспільством «правилам гри» ($P \leq 0,05$).

Викладене вище вказує на те, що студентство центру та півдня виявляє вищий рівень відповідальності та свідомого ставлення до норм соціальної взаємодії, ніж столична молодь, яка, в свою чергу, більше схильна до рефлексії та критичної оцінки стану суспільства в цілому.

Громадянська залученість:

- частка опитуваних, переконаних у тому, що серед громадських організацій та волонтерських груп є ті, чії цілі та інтереси вони поділяють, достовірно вища в центральному регіоні порівняно з південним ($P \leq 0,01$) та Києвом ($P \leq 0,001$);
- у центральному регіоні достовірно більше респондентів, ніж у столиці вважають, що члени громадських організацій – це люди, які вболівають за добробут суспільства і готові поступитися власними інтересами заради спільної справи. ($P \leq 0,05$).

У столиці достовірно менше, ніж на півдні тих, хто вважає, що:

- депутати будуть дбати про інтереси громадян лише тоді, коли вони почнуть витрачати свій час і кошти на їх обрання ($P \leq 0,001$);

- нехай заможні люди займаються добродійною та волонтерською діяльністю: бідні не мусять нікому допомагати ($P \leq 0,05$);
- без залучення до громадської діяльності громадяни не зможуть відстояти свої соціальні, економічні та професійні інтереси ($P \leq 0,05$).

Узагальнюючи наведені дані, відзначимо, що студентство центрального регіону виявляє більше довіри до діяльності громадських організацій, ніж представники півдня та столиці. А от більш виражена готовність до громадянського залучення поряд із дещо скептичним ставленням до волонтерської та добродійної діяльності відрізняє репрезентації студентства півдня від студентства Києва.

Висновки. Застосування положень теорій дискурсу, соціального капіталу, концепції соціально-психологічного капіталу як концептуальних основ емпіричного дослідження політичної картини світу студентства дозволяє запропонувати підхід, за якого в якості чинників розвитку та структуривання картини світу розглядаються не окремі фактори, а інтегральні конструкти.

Модель репрезентацій студентства щодо соціально-психологічного капіталу, побудована за результатами психосемантичного дослідження, містить ознаки міфологічності, ірраціональності та ймовірної суперечливості, що виявляється у значній акцентованості значень громадянської суб'єктності та активності на тлі аморфності громадянської ідентифікації та вузького радіусу соціальної довіри. Слабо актуалізованою є позиція нормативної поведінки та соціальних санкцій. Регіональні особливості уявлень досліджуваних пов'язані, насамперед, з репрезентаціями довіри до громадських організацій, готовності до залучення до громадської діяльності та відповідальності за дотримання соціальних норм.

Зважаючи на отримані результати, вважаємо правомірним припустити, що громадянська залученість, детермінована образами громадянської суб'єктності, недієздатної влади та вузьким радіусом соціальної довіри може почасти мати протестний або пасивно-наглядовий характер, жоден з яких не розглядається як сталий фактор консолідації та відтворення суспільства.

Наведені дані та висновки вимагають перевірки та подальшого уточнення, чому слугуватиме обробка та інтерпретація результатів наступного етапу дослідження із застосуванням проєктивних методик, а також додатковий аналіз соціально-політичного дискурсу.

Література

1. Самаркина И. В. Политическая картина мира: опыт и проблемы концептуализации / И. В. Самаркина // Человек. Общество. Управление. – 2012, № 1. – С. 49 – 59.
2. Образы российской власти: от Ельцина до Путина / Под ред. Е.Б. Шестопал. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. – 416 с.
3. Пушкарёва Г. В. Политическое пространство: проблемы теоретической концептуализации / Г. В. Пушкарёва // Полис. – 2012. – № 2. – С. 167–176.
4. Татарко А. Н. Индивидуальные ценности и социально-психологический капитал: кросс-культурный анализ / А. Н. Татарко // Психология. Журнал Высшей школы психологи. – 2012, Т. 9, № 1. – С. 71–88.
5. Фромм Э. Иметь или быть / Э. Фромм ; (Пер. с англ. Н. Петренко, О. Иванчук). – Киев : Ника-Центр : Вист-С, 1998. – 392 с.
6. Жадан І. В. Особливості структурування ціннісної складової політичної картини світу студентської молоді

/ I. В. Жадан //Психологічні перспективи. – 2014. – Випуск 24. – С.100–112.

Аннотация. В статье очерчены основные положения теоретической модели исследования социально-психологического капитала в политической картине мира студенчества, базовыми понятиями которой являются социализирующий дискурс, социальный и социально-психологический капитал, а также представлены результаты психосемантического этапа эмпирического исследования. Выявленные смысловые и диспозиционные тенденции указывают на детерминированность представлений респондентов смыслом гражданской субъектности, неопределенность репрезентаций, касающихся гражданской идентификации и сущности гражданской вовлеченности, репрезентацию узкого радиуса институционального и межличностного доверия.

Ключевые слова: политическая картина мира, социализирующий дискурс, социально-психологический капитал, социальный капитал, гражданская субъектность.

Summary. The article outlines fundamentals of the theoretical model of the research devoted to socio-political capital in the political world outlook of university students, whose main concepts are socializing discourse, social and socio-political capital. It also presents findings of the psycho-semantic stage of the empirical research. The identified semantic and disposition tendencies indicate that respondents' representations are determined by the meaning of civic subjectivity, ambiguity of the semantics of civic identification and essence of civic involvement, portrayal of narrow radius of institutional and interpersonal trust.

Key words: political world outlook, socializing discourse, socio-psychological capital, social capital, civic subjectivity.